

Rasprava o problemima koje pokreće trupa

RASTEREĆENJE VOJNIKA I STAREŠINA U BORBI

Eventualni rat bio bi veoma dinamičan, borbena dejstva bi se brzo izvodila, a jedinice bi stalno bile u pokretu. Broj motornih vozila i drugih transportnih sredstva znatno je veći nego u prošlim ratovima. Sve to ukazuje na veću pokretljivost i manevarsku sposobnost jedinica i vojnika na bojištu. Pa, ipak: »Pravu suštinu borbene pokretljivosti ne treba tražiti u transportnim sredstvima, avionima i tenkovima. Ona ostaje tamo gde je uvek bila — u srcu, mišićima i mozgu osrednjeg vojnika«.¹

Problem rasterećenja vojnika i starešina u borbi bio je i ostaje aktuelan u svim armijama, pa i kod nas. U tom smislu valja ceniti objavljene priloge autora D. Lješevića i B. Đorđevića. Nemam nameru da s njima polemishem, već samo da ilustrujem taj problem činjenicama i primerima koji će, verujem, biti od koristi u opštem sagledavanju te problematike.

Da bi se vojnik na bojištu mogao što lakše i brže kretati i što efikasnije boriti, pored visokog borbenog morala, mora biti i dobro fizički pripremljen. S druge strane, da bi što duže istrajao u borbenim naporima, vojnik bi, po pravilu, trebao imati što lakšu i funkcionalniju opremu i naoružanje. Možda je ta činjenica od nešto manje važnosti za one armije koje u svom naoružanju imaju veliki broj oklopnih transportera, tenkova, transportnih aviona, helikoptera i drugih borbenih vozila, ali je sasvim izvesno da će i njihovi vojnici često biti prinuđeni da napuste vozila i da se bore kao »pešaci«. Borbena dejstva vođena u višegodišnjem ratu u Vijetnamu, potvrdila su, pored ostalog, i tu istinu.

¹ S. L. A. Maršal: *Opterećenje vojnika i pokretljivost*, str. 67.

Do pre pola veka više od 70% našeg stanovništva živelo je na selu. Ljudi su se bavili teškim zemljoradničkim poslovima, bili su sviknuti na pešačenje i fizička naprezanja.

Nekada se rat objavljivao i od njegove objave do početka borbenih dejstava prolazilo je i po mesec dana. U tom intervalu, otprilike, završavala se i mobilizacija, a mobilisano ljudstvo je imao dovoljno vremena da se pripremi i navikne na ratnu opremu, pešačenje i ratne napore. Dakle, postupno se prilagođavalo ratnim uslovima.

Danas na selu živi oko 40% stanovništva. Urbanizacija, mehanizacija, elektronika i druga naučna dostignuća učinili su svoje. Standard je naglo porastao, a ljudi su mnogo manje izloženi fizičkim naprezanjima, pa su prema tome i manje fizički spremni za napore koji bi se od njih tražili u eventualnom ratu. S druge strane, danas je problem mobilizacije mnogo složeniji. Objave rata takoreći više nema, a to znači da neće biti ni vremena za »prilagođavanje« borbenim uslovima. Od vojnika se traži da odmah stupi u borbu i u njoj izdrži velika psiho-fizička naprezanja. Ako se tom vojniku borcu još na leđa stavi teret od 30—40 kilograma, postavlja se pitanje njegove vitalnosti, pokretljivosti, a time i manevarske i borbene sposobnosti jedinica na bojištu.

Očigledno je zbog svega toga da je problem rasterećenja vojnika i starešina u borbi i naša preokupacija, da nismo, kao što to nisu ni druge armije, našli idealna rešenja. Verovatno da najracionalnija i potpuna rešenja nije ni moguće pronaći u veoma složenim uslovima koje diktira savremeni rat. Ali, činjenica je da se za tim rešenjima vekovima traga i neće biti na odmet da se podsetimo nekih zanimljivih primera i podataka iz ratne prošlosti.

KRATAK PRIKAZ OPTEREĆENJA KROZ ISTORIJU

Rimski legionar je bio najpokretljiviji vojnik svog vremena. Na maršu je nosio oko 20 kilograma tereta, a u borbi je bio opterećen sa pet kilograma manje. Oliver Kromvel je u građanskom ratu 1644. godine sveo opterećenje svojih vojnika na 18 kilograma, čime je znatno uvećao njihovu pokretljivost i borbenu efikasnost.

U bici kod Vaterloa 1815. godine Englezi su nosili oko 30 kilograma, a francuski vojnici pet kilograma manje. Opisujući kasnije na Sv. Jeleni svoje ratne pohode, Napoleon je zapisao i ovo: »*Noge mojih vojnika dobijale su bitke*«.

Tomas Džekson, general Konfederacije u američkom građanskom ratu (1861—1865. god.) imao je zapažene pobede čak i kada se borio sa četiri puta brojno jačim neprijateljem, uz dva puta manje gubitke. Osim ostalog, takvom uspehu znatno je doprinelo i to što su vojnici generala Džeksona imali manji teret na leđima od svojih protivnika. Oni nisu nosili rezervno odelo, šinjele i rančeve. Marševali su i borili se noseći samo pušku, municiju i neophodan obrok hrane.

Evo pregleda opterećenja vojnika nekih armija početkom devetnaestog veka.

Armija	Ital.	Franc.	Švajc.	Nemač.	Ruska	Engl.
Opt. u kg	28,2	26,6	26,5	27,8	26,3	24,5

U balkanskim ratovima srpski vojnik je bio opterećen sa 15,5 kilograma, a ruski vojnik je u prvom svetskom ratu nosio na leđima 18,6 kg, britanski 36,3, a austrougarski 26,6 kilograma.

Da li su i kakva iskustva izvučena iz prvog svetskog rata i ratova vođenih pre njega? Čini se da je veoma malo učinjeno u prilog rasterećenja, mada su na raspolaganju stajala dragocena iskustva. Vojni teoretičari i rukovodioci kao da su se oglušavali o sve glasniji vapaj vojnika.

Nakon poraza na španskom tlu 1809. godine, engleski vojnik Haris je pisao: »Naši rančevi su predstavljali strašnog neprijatelja na tom dugom maršu. Mnogo je ljudi umiralo za koje sam siguran da bi izdržali da nije bilo tog paklenog tereta koji smo nosili na leđima«.

A komandant njegove divizije veoma je brižljivo vodio računa da neki borac ne baci ranac. Onoga koji bi to ipak učinio, surovo su i na licu mesta kažnjavali batinama.

Krajem 19. veka nemački institut »Viljem Fridrih« sistematski je ispitivao uticaj opterećenja vojnika na njihovu izdržljivost u borbi. Opiti istraživanja su pokazali da iskusni i izvežbani vojnici mogu da nose teret do 22 kilograma, i to na maršu dugom do 24 kilometra. Vremenski uslovi (kiša, hladno i toplo vreme, sneg i sl.) znatno utiču na izdržljivost i sam teret. Pri opterećenju vojnika teretom od 31 kilograma, na hladnom vremenu, uočeni su jasni znaci premorenosti. Takođe je ustanovljeno da vojnik nošenjem tereta ne stiče nikakvu kondiciju, bez obzira koliko dugo maršuje. Institut je došao do zaključka da je u borbenim uslovima najveća dozvoljena težina 22 kilograma, odnosno da bi to trebala da bude krajnja granica opterećenja.

U bici kod Kambrea 1917. godine britanska pešadija, koja je bila i suviše opterećena raznom opremom, nakon nastupanja od samo osam kilometara bila je toliko iscrpljena da nije bila u stanju da učvrsti i sačuva dostignute položaje koje su pred njom osvojili tenkovi, tada prvi put masovnije upotrebljeni.

Dakle, iako su ratna iskustva bila bogata i značajna, iako su se vojnici žalili, a naučnici i instituti ukazivali na problem, ipak su vojnici mnogih armija i u drugi svetski rat ušli sa teškim bremenom naoružanja i opreme. Na primer, vojnik bivše jugoslovenske vojske imao je u svojoj opremi sledeće: komplet intendantske opreme — 26,297 kg; pušku i municiju — 8,652 kg; gas-masku — 1,500 kg; ašovčić — 0,870 kg; prvi zavoj 0,110 kg; *u k u p n o* 37,429 kg.

Evo i koliko su bili opterećeni vojnici nekih drugih armija:

- italijanski vojnik — 33 kg,
- sovjetski — 18,5 kg,
- američki — 36 kg,
- borac NOV — 16,7 kg.

Što se tiče naših boraca u narodnooslobodilačkom ratu, biće korisno istaći da su oni nosili minimum opreme i naoružanja. Poznati su objektivni uslovi zašto je to tako bilo. No, osim drugih kvaliteta i vojničkih vrlina, ti borci su postizavali izvanredne borbene uspehe i zato što su bili veoma pokretljivi i sposobni za brze manevre. O tome nemački general Rendulic kaže: »... Iako smo prisluškivali njihova naređenja, nije bilo jednostavno preduzeti blagovremene protivmere, jer su znali da nastupaju iznenađujućom brzinom...«

Radi upoređenja navešćemo i jedan drugi primer iz drugog svetskog rata. Prilikom iskrcavanja na Aleutska ostrva američki vojnici su na sebi imali ravno 32 »stavke« naoružanja i razne opreme, među kojima: 6 ručnih bombi, 3 signalna platna, 12 kutija hrane »C«, 2 kance za kuvanje, džepnu lampu, nož, makaze za žicu, ram za nošenje opreme itd. O uticaju opreme na borbenu sposobnost i pokretljivost vojnika prilikom osvajanja mostobrana »Omaha« u Normandiji 1944. godine, S.L.A. Maršal kaže:

»Osnovna pogreška bila je prosta. Mi smo precenili fizičku snagu ljudi u uslovima borbe. Ovo nas je skoro koštalo mostobrana... Vojnici su bili tako opterećeni opremom da niko ne može da kaže da li je više ljudi poginulo od neprijateljske vatre, ili ih je more progutalo zbog suviše velike opreme. Nisu imali snage da drže oružje u rukama. Nervno rastrojene i premorene, neprijateljska zrna su ih lako nalazila«.

Uprkos tako stečenim iskustvima i drastičnim primerima iz dva prošla rata i zaključka da je vojnik bio suviše opterećen što je imalo velikog uticaja na njegovu borbenu sposobnost i efikasnost — ne bi se moglo reći da su iz toga izvučene adekvatne pouke i da je taj problem povoljno rešen i danas.

Armije ekonomski jačih zemalja imaju u svom naoružanju sve više različitih transportnih sredstava, mehanizovane su i poseduju velike desantne kapacitete. To u izvesnoj meri rešava problem rasterećenja i pokretljivosti vojnika na bojištu, a kod nekih se upravo na toj činjenici zasniva uverenje o dovoljnoj pokretljivosti i manevarskoj sposobnosti jedinica. Istina, vojnici tih armija se prevoze do bojišta, pa i na njemu, a kad su prinuđeni da napuste transportna sredstva, sobom nose samo najnužnije naoružanje i opremu. Borba se najčešće vodi iz oklopnih vozila i helikoptera, a transportni kapaciteti tzv. mehanizovanih armija obezbeđuju uredno snabdevanje na bojištu. Ipak, pored svega toga, postavlja se pitanje one neophodne autonomije vojnika-borca, njegove vitalnosti i nezavisnosti u odnosu na tehnička sredstva u onim izvanrednim situacijama u kojima se često može naći, utoliko pre što su uslovi savremenog rata veoma složeni i što tehnika, ma kako savršena bila, nikada ne može da odmeni ljudski faktor. Naposletku, treba veoma pažljivo izučavati i uvažavati najnovija iskustva iz rata u Vijetnamu i drugih lokalnih ratova.

Jedna opšta, a čini se i najbitnija, konstatacija nameće se i sama: ni u jednoj armiji u svetu teret vojnika nije znatno smanjen. Bolja rešenja se pronalaze, kako u pogledu težine naoružanja, tako i u pogledu težine i funkcionalnosti opreme, ali nigde u tolikoj meri vojnik nije rasterećen koliko to diktiraju stečena iskustva. Albert Šenc u zapadnonemačkom vojnom časopisu (»Wehrkunde« br. 6/69) piše: »Potpuno naoružan pešak liči na natovarenog magarca. Pri takvom opterećenju vojnik ne može da stupi u borbu svež. Pored ostalih mera treba smanjiti težinu opreme, oružja i municije...«.

Prema nekim nepotpunim podacima, nemački vojnik danas ima tri vrste opreme, koje čine jedan komplet. Oprema tzv. prve kategorije (oružje, municija i prvi zavoji) teška je 12,040 kg, druge kategorije (hrana, ABH oprema, ašovčić i čaturica) 6,300 kg i treće (rublje, kabanica, pribor za jelo, šator) 4,600 kg — što je sve ukupno težina od 22,940 kilograma, ne računajući tu odeću koju vojnik ima na sebi. Takođe prema nezvaničnim podacima, austrijski vojnik je opterećen sa 29,250 kilograma (»Truppendienst« br. 2/69). Italijanski

vojnici zimi nosi teret od 35,728 kilograma, a leti 23,038, dok američki vojnik ima teret oko 39 kilograma.

Opterećenje našeg vojnika još uvek je u razmatranju. Tačna je konstatacija D. Lješevića da su najviše bili opterećeni: pomoćnik nišandžije puškomitraljeza, potom nišandžija i iste te specijalnosti za RB, a od starešina komandir voda. Nekoliko poslednjih godina intenzivno se radilo na rasterećenju. Neka rešenja su već doneta, a neka predstoje. Pojedini delovi opreme su »ukinuti« i racionalnije su »odabrani« oni delovi opreme koje vojnik zaista treba da ima uz sebe, dok su neki delovi opreme dobili mesto u četnom transportu, a vojnici i starešine će ih uzimati prema stvarnoj potrebi, odnosno naređenju pretpostavljenih starešina.

Rasterećenje vojnika nekih specijalnosti izgleda ovako: strelac sada nosi manje oko 11 kilograma, nišandžija puškomitraljeza oko 13, njegov pomoćnik oko 8, a nišandžija i pomoćnik na RB »lakši« su za oko 9 kilograma. Dakle, rasterećenje je znatno, mada to nisu i konačna rešenja. Jer, sasvim je izvesno da će se jedinice naše operativne armije, a pogotovo teritorijalne komponente, najčešće kretati pešice, da moraju biti manevarski osposobljene i vrlo pokretljive, a to znači i dovoljno rasterećene svega onoga što nije nužno za neposredna borbena dejstva.

Pešadija izraelske armije danas podvrgava se izuzetnim naporima u toku obuke. Od nje se traži da za deset sati neprekidnog marša pređe čak 65 kilometara noseći na sebi naoružanje, municiju i laki ruksak, ali, po pravilu, vojnik nikako ne sme biti opterećen više od 1/3 telesne težine. Ako je taj podatak tačan, zaslužuje ozbiljnu pažnju. Jer, prosečna brzina marševanja od 6,5 kilometara na čas je vrlo velika, utoliko veća što se radi o punih deset časova takvog tempa. Ta je brzina gotovo 50% veća od normalne, uobičajene marševske brzine, koja bez sumnje doprinosi većim rezultatima u borbi.

ODBACIVANJE »BALASTA«

Iskustva iz prošlih ratova nedvosmisleno upućuju na rešavanje problema rasterećenja i potvrđuju da je on vrlo značajan za uspešna borbena dejstva. Međutim, taj problem i dalje u većini armija ostaje nekako statičan, a čak ima tendencija povećavanja tereta na leđima vojnika. Zašto je tako — pravi odgovor još niko nije dao.

Savetodavni komitet za higijenu engleske armije posle prvog svetskog rata, uvažavajući problem rasterećenja vojnika i starešina u borbi, pristupio je njegovom izučavanju. Došlo se do zaključka da

je težina vojničke opreme i naoružanja u poslednjih 3.000 godina, u proseku, težila 25 do 27 kilograma i, što je važnije, da je teret od 18 do 20 kilograma najpodnošljiviji. No, kada je trebalo predložiti konkretna rešenja na osnovu obavljenog istraživanja, Komitet je zaključio: »Svi se slažu da oprema treba da bude smanjena, ali kad se traži kojeg dela opreme se treba osloboditi, onda iskrasne beskrajno mnogo mišljenja. Zaista velike teškoće...«

Američki vojni teoretičar S. L. A. Maršal o tome kaže: »Obično generalštabno rešenje problema je u tome da igra na sigurnu kartu i da natovari na vojnika sve ono što bi mu eventualno moglo biti potrebno. Kad upitate nekog visokog komandanta zašto nismo pronašli neko bolje rešenje, jedini je odgovor koji obično čujete da ni postojeće rešenje ne stvara štetu, jer, kad već dođe do krize u borbi, vojnik će upotrebiti svoj zdrav razum i baciti sve one stvari koje mu momentano nisu potrebne«.

Mi svakako ne bismo mogli prihvatiti takav stav »odbacivanja balasta«. Prvo, nismo toliko bogati da možemo da se razbacujemo, a što je važnije od toga, daleko je bolje imati onaj »zdrav razum« još u pripremama vojnika za rat, za borbena dejstva. Postavlja se i pitanje: kakav bi moralni i politički utisak ostavilo to kad bi vojnici bacali delove opreme i naoružanja u toku borbe. Američki padobrancu su bili prinuđeni da to čine u Normandiji u toku drugog svetskog rata — tek kada su na osnovu »zdravog razuma« odbacili mnoge stvari, postigli su onu neophodnu pokretljivost na bojištu.

Razumljivo je da vojniku u toku mira treba obezbediti povoljne uslove za život i rad, dati mu određen komfor i standard. Ali, u toku borbenih dejstava njegova se uloga bitno menja, od njega se prevashodno traži pun borbeni učinak, i to po svaku cenu, pa i cenu života. Zato i treba sve podrediti tom osnovnom cilju — pobedi.

Katkada se i naši snabdevački organi prema problemu rastećenja vojnika i starešina odnose birokratski, opterećujući jedinice i onim delovima opreme i naoružanja koji bi im se organizovanim snabdevanjem mogli doturiti na bojište, naravno, izuzimajući od toga one posebne situacije u kojima se od jedinica traži apsolutna autonomija za kraće ili duže vreme.

Prilikom donošenja odluke da se uvede neki novi deo odeće ili opreme, ili da se izvrše kakve izmene u naoružanju — nema uvek dovoljno konsultovanja svih zainteresovanih faktora, uključujući u njih svakako i mišljenja iz trupe. Kada ne bi bilo tih manjkavosti, rešenja bi sigurno bila bolja, celishodnija i manje sporna. Dakle, umesto parcijalnih odluka potreban je zajednički istraživački rad i zajedničko odlučivanje.

Već smo rekli da se smatra da je maksimalno dozvoljeno opterećenje vojnika u granicama $\frac{1}{3}$ njegove telesne težine. Ako uslovno uzmemo da je prosek težine naših vojnika 65 kilograma, onda bi oni trebali da budu opterećeni najviše sa oko 22 kilograma tereta. Za sada još nije ostvaren taj prosek, a treba imati u vidu da se teret u borbi najčešće povećava, pogotovo u nepovoljnim vremenskim uslovima, što znači da se vojnik brže zamara. Na primer, na vlažnom tlu, na kiši ili snegu, vojnička čizma postaje teža čak za jedan kilogram, a to je ravno teretu od dva i po kilograma na leđima.

Pravilno i nepravilno nošenje i simetrično raspoređivanje tereta, takođe znatno utiče na zamor. Tako, puška težine oko 4 kilograma na jednom ramenu, ako na drugom nema protivteže, zamara vojnika isto kao i simetrično raspoređen teret od oko 12 kilograma.

Vojni teoretičari i psihoanalitičari su odavno ustanovili da premorene vojnike mnogo lakše hvata strah i da se zaplašeni ljudi lakše i brže zamaraju. Zna se kakav je to onda hendikep u borbi.

Ako bi do rata došlo, mi bismo borbena dejstva izvodili u našoj zemlji u kojoj ćemo uvek imati punu podršku celokupnog naroda. On će uvek i svugde biti oslonac vojniku, a to je i najveće olakšanje koje on može poželeti. Domaći izvori snabdevanja, snabdevačke jedinice i objekti locirani po čitavoj teritoriji, itekako su značajne prednosti u odnosu na agresora. Iskustva iz narodnooslobodilačke borbe i u tom smislu su dragocena.

Određeno naoružanje, opremu i borbene kompletne municije vojnik mora da poseduje, da nosi na sebi. Ali, sve to valja najracionalnije uskladiti sa našom doktrinom i učiniti našeg borca dovoljno pokretljivim, tako i toliko da uvek bude, i kada je reč o rasterećenju, superiorniji od agresorovog. U tom smislu se ulažu naponi organa SSNO i posebno uprave KoV. Neka rešenja su već doneta, a neka se očekuju.

Potpukovnik

Miodrag MIRKOVIĆ